

dalán, s ki-ki saját erkölcsi, világnézeti és önbecsülő/önértékelő azonosságtudata alapján enged, vagy sem. Hasonló értelmező keresés érhető tetten Sarkadi Imre és Lengyel József írásainak, s főleg Balázs József *Isten küldöttei* című elbeszélésének és Nagy Gáspár verseinek elemzése közben.

A kötet tanulmányainak önmagukon túlmutató értékét az olvasásuk után megfogalmazódó, *nem névre szabott*, ám még lezáratlan kérdések adják. Vajon lehet(ett)-e egy kommunista pártkatonának művészi téren igaza? Vagy csak részben igaza? Mi a „nemzeti költő” fogalom tartalma? Valóban a nemzet áll mögötte? S akit képviselni kíván, maga a nemzet? Milyen viszonyban van egymással a társadalmi küldettség és a művészi alkotás? Ha valaki felveszi a politika terhét, kivonulhat-e belőle, amikor az nem kedve szerint alakul? S főleg igényelheti-e a visszatérést később? És legvégül: ha valaki felvállalja a *hic et nunc* politikát, tisztában van-e avval, hogy – amint a politikusokból – ki lehet ábrándulni a politikus művészekből is?

BUDA ATTILA

(*Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2005, 304 oldal, ármegjelölés nélkül*)

ABLONCZY BALÁZS:

Teleki Pál

Valamikor 1945 után, a megváltozott politikai helyzetben azok az erők restaurálták a magyar állam életét, amelyek a Horthy-korszakban ellenzékben működtek. Mivel a későbbiekben a kommunisták határozták meg nemcsak a történettudomány, de a szellemi élet egészének irányát, a korszakot sommásan „fasisztának” bélyegezték, saját politikai érdekeik logikáját követve. Amikor azonban már nem „politikus” brosúraszerzők kezdték megírni a megírhatót, kiderült, hogy a koncepció tarthatatlan, mivel a korszak – mint ahogy semelyik történelmi korszak – nem minősíthető ilyen egyszerűen, ezért előbb árnyaltabb, később egyre határozottabban láttak hozzá annak újrafogalmazásához.

Sok vezető személy élete és politikai működése egyszerűen nem volt hajlandó alátámasztani a kommunista igényeket: így került a közérdeklődés központjába Teleki Pál személyisége és politikája is.

A könyv teljeskörű életpálya-rekonstrukciót kíván adni. Fontos kiemelnünk, hogy Teleki tudományos és politikusi pályájának párhuzamos számbevétele lehetőséget kínál arra, hogy megismerjük e különleges életút állomásai mellett azokat a mozgatórugókat is, amelyek egyrészt egy

egész generációt vittek olyan politikai programok követésére, mint a két világháború közti magyar konzervativizmus, másrészt pedig ezt az igen eredeti elmét irányították. Teleki esetében a földrajztudósi pálya eredményei meghatározták a politikai gondolkodás egyes elemeit is; elég, ha csak a revízió kérdésében elfoglalt álláspontjára vagy a – később egészen más jellegű összefüggések miatt fontos – honismereti, „falukutató” tevékenységére gondolunk.

A kötet természetesen nyomon követi a Horthy-korszak köztörténetét is: Teleki személyén keresztül a tárgyalt időszak számos politikai kérdése kerül előtérbe a kultúrpolitikától egészen az ifjúságpolitikáig. Teleki nagyon aktív politikai pályája – a korszak gyakorlata szerint egy valódi politikus sohasem volt a szó mai értelmében vett „szakpolitikus” – a két világháború közötti élet számos pontját érintette; adott esetben egészen más problémákkal kellett szembenéznie a '20-as évek elején, mint a '30-as évek végén. Ebben a helyzetben a szerzőnek meg kellett birkóznia azzal a feladattal, hogy megfelelő arányokat találjon az általános helyzetrekonstrukciót és választott témáját illetően, tehát ne kalandozzon el például a cserkészet – egyéb-

ként köteteket megtöltő – történetének részletei felé, mégis érthetővé váljon az a kontextus, amelyben Teleki Pál működött.

Teleki politikai pályája kapcsán persze felvetődnek azok a problémák is, amelyek olyan nyomasztóan hatnak az egész Horthy-korszak megítélésére, mint például a szociális reformok elmaradása vagy a '30-as évek végének jobbra tolódása. Az

ilyen és ehhez hasonló kérdések kapcsán is tárgyilagos, mondhatni hűvös észrevételek megfogalmazása, Teleki szerepének nem túlnagyított, de azt nem is kisebbítő bemutatása – ezek a kötet igazi erényei.

Teleki kapcsán – mint szinte valamennyi prominens huszadik századi politikusunk esetében – rögzült egy jobboldali mítosz is. Ez a mítosz alapjaiban tagadja azokat a tényeket, amelyek egy teljesen pozitív Teleki-képet esetleg zavarhatnak, mint például a második zsidótörvény megszületésében való tevőleges részvétel. Ennek eloszlatása szempontjából is mindenképpen hasznos ez a tárgyilagos hangvételű munka.

ÖTVÖS ISTVÁN

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2005,*
548 oldal, 3480 Ft)

